

УДК: 330.342:339.924

ГАЗУДА Л. М., канд.екон.наук, доцент, ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

ІНТЕГРАЦІЙНІ РІВНІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Процеси трансформаційних змін в розвитку територіальних економічних систем набувають актуалізації в умовах розширення міжнародної економічної інтеграції. Результативність інтеграційних підходів у розвитку територіальних економічних систем залежить від ефективного використання пріоритетних переваг територіального поділу праці, природно-ресурсного потенціалу територій та мінімізації ризиків їх дивергентних процесів, які передусім через фінансово-економічні проблеми сприяють, або не сприяють розвитку територій та можливості їх інтеграції у міжнародний економічний простір. В умовах інтеграції постає необхідність пошуку ефективних механізмів функціонування територіальних економічних систем на різних рівнях їх розвитку з метою забезпечення стійкого економічного зростання країни та її регіонів.

Поглиблення ринкових процесів і умов господарювання формує основу економічних інтеграційних процесів, що обумовлюються прямими економічними зв'язками, передусім на рівні первинних суб'єктів економічної діяльності, які, розвиваючись, забезпечують поступове об'єднання господарств [1, с. 16]. Відмічений процес внутрішньої інтеграції можливий за наявності тісних економічних зв'язків між різними елементами (територіальними суб'єктами господарювання, підприємствами тощо) територіальної системи, що відбувається на мікрорівні.

Рівень міжтериторіальної або міжрегіональної співпраці як важливої складової інтеграційного процесу взаємообумовлюється узгодженою діяльністю спрямованою на формування відносин між територіальними общинами та органами влади двох або більше довірливих сторін, включаючи укладання між територіальними общинами та органами влади інших держав угод про співробітництво [2]. Міжрегіональну економічну інтеграцію, І. Сторонянська розглядає як процес зближення, взаємопроникнення і зрощення відтворювальних процесів суб'єктів господарювання двох і більше регіонів, що перетворює їх на цілісний господарський механізм, на міжрегіональну економічну систему [3, с. 17]. В. Євдокименко інтерпретує міжрегіональну економічну інтеграцію як процес поглиблення різноманітних виробничо-ресурсних взаємозв'язків між суб'єктами регіональної економіки на умовах взаємовигідності, виділяючи

інтеграцію на рівні органів влади і на рівні підприємств [1, с. 19].

Більш широко рівень інтеграційних процесів розглядає Н. Мікула, обґрунтовуючи транскордонне співробітництво [4, с. 13] як співпрацю суміжних територій сусідніх держав, де визначальним є наявність кордону між співпрацюючими територіями.

Дослідження економічних наукових течій обґрунтовує наявність різних видів інтеграційних утворень, від найменших, які представлені сільськими територіями, до найбільших – у вигляді об'єднаних міських агломерацій. Отже, за рівнем інтеграції виділяють внутрішньорегіональну (внутрішньотериторіальну), міжрегіональну (міжтериторіальну), транскордонну та міжнародну інтеграцію.

За напрямом виділяють [5, с. 34]: горизонтальну інтеграцію, що передбачає об'єднання підприємств, які діють в одній галузі, на одному галузевому ринку; вертикальну інтеграцію як об'єднання компаній, що функціонують у різних галузях, але пов'язані між собою послідовними стадіями виробництва або обігу.

За сферою інтеграційних процесів пропонується виокремити виробничу, інноваційну, зовнішньоекономічну та інституційну інтеграцію. Інституційним типом інтеграції є сфера об'єднання, де ініціаторами виступають державні структури окремих регіонів.

У своїй праці „Міжрегіональна та міжнародна торгівля” Б. Олін [6] розробив теорію спеціалізації країн, згідно якої існує подібність умов торгівлі як на міжнародному так і на регіональному рівнях, що визначає умови інтеграції та спеціалізації із врахуванням відповідних особливостей. Маючи спільні фактори виробництва, які визначають спеціалізацію економіки регіону, території мають змогу створювати інтеграційні утворення різних форм, які виходять на зовнішні ринки, зокрема концерни, консорціуми, синдикати, холдинги, корпорації, спільні підприємства, фінансові групи тощо.

Прикордонність територій обумовлює окрему специфічну групу інтеграційних утворень об'єднуючи їх за просторовим охопленням, зокрема [1, с. 16-19]: кластери, як групу географічно близьких і взаємопов'язаних організацій, що діють у певній сфері та взаємодоповнюють одна одну; єврорегіони, як форму співробітництва між органами місцевої влади адміністративно-територіальних одиниць різних держав; спеціальні (вільні) економічні зони, що поєднують певну територію, на якій запроваджуються пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та інші умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб.

Доцільно доповнити наведену вище типологію інтеграційних утворень територіальних систем окремими класифікаціями, до прикладу за умовами досягнення, де можна виокремити ефективну інтеграцію, яка дозволяє забезпечити приріст ВВП і неефективну інтеграцію, що не взмозі забезпечити

позитивний приріс ВВП, а також за інтенсивністю її формування: високого і низького рівня інтеграційного спрямування.

Узагальнення наукових підходів до обґрунтування теорій та концепцій інтеграції дозволяє зробити висновок про те, що типологію інтеграційних утворень територіальних систем слід розглядати комплексно, де кожна з ознак доповнює характеристики інтеграції та стане передумовою регулювання процесів конвергенції та інтеграції відповідних територій. При цьому інтеграційні процеси є важливою складовою розвитку територіальної економічної системи як у межах країни, так і на міжнародному рівні, оскільки сприяють вирівнюванню економічного розвитку територій, розбудові соціальної сфери, вирішенню низки екологічних проблем. Водночас міжнародні інтеграційні процеси позитивно впливають на політичні відносини між країнами, активізуючи міжнародне співробітництво, зміцнюючи культурні зв'язки, пом'якшуючи візовий режим, що в цілому сприяє забезпеченню збалансованого соціально-економічного й екологічного розвитку територіальних систем, а вибір напрямів спеціалізації, сфер, глибини інтеграції як складових національної концепції інтеграції повинен зумовлюватися винятково територіальними та національними інтересами.

Список літератури: 1. Євдокименко В. К. Особливості регіонального регулювання економічної інтеграції: Моногр./ В. К. Євдокименко, І. В. Яскал. – Чернівці: Прут, 2011. – 256 с. 2. Павленко В. П. Управління регіональним розвитком в умовах перехідної економіки України : дис. ... канд. екон. наук : 08.10.01 / В. П. Павленко. – К., 2006. – 198 с. 3. Сторонянська І. З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку / І. З. Сторонянська. – Львів: ІРД НАН України, 2009. – 392 с. (Серія „Проблеми регіонального розвитку”). 4. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: моногр. / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с. 5. Лопатинський Ю. М. Трансформація аграрного сектору: інституційні засади / Ю. М. Лопатинський. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с. 6. Ohlin B. *Inter-Regional and International Trade* / Ohlin B. – Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1933. – 393 p.